

Ik leer mooie zinnen schrijven!

Handleiding
Groep 6

Met de activiteiten willen we bereiken dat leerlingen 'zinsbewust' worden en nadenken over hun schriftelijke formuleringen, zodat zij mooie en goede zinnen leren formuleren.

1. De lessen gaan over schrijven, maar het zijn vooral 'praatlessen'. Door samen met leerlingen te praten over de kwaliteit of de tekortkomingen in zinnen, worden zij zich ervan bewust dat zij tijdens het schrijven van een tekst na moeten denken over alternatieven.
 - Belangrijk is dat u hardop denkend voordoet hoe zinnen geformuleerd kunnen worden en dat er alternatieven zijn.
 - Vaak zal gevraagd worden: 'Moeten we nog iets aan de volgorde van de woorden veranderen?', 'Welke woordjes zijn overbodig en kunnen weg?', 'Klinkt de zin mooi genoeg?', 'Is de betekenis van de zin duidelijk genoeg?'
2. In veel lessen maken leerlingen van twee korte zinnen één langere zin.
 - Zij leren na te denken over het gebruik van voegwoorden. Maar ze leren ook dat het voegwoord soms vooraan staat: 'Omdat ik grieperig ben, blijf ik vandaag thuis.'
 - De kern van elke les is het 'taalbeschouwend' gesprek met leerlingen. Een gesprek over taal en denken: is het een tegenstelling, een verklaring, een oorzaak of gevolg of een toelichting? Gebruik dit soort begrippen dus ook!
 - Richt uw aandacht eerst op de zinsbouw (loopt de zin goed, kan het anders), en pas daarna op het gebruik van hoofdletters en interpunctie.
3. Niet alles uit het werkboekje moet gemaakt worden. Liever minder zinnen bedacht van goede kwaliteit, dan veel zinnen van matige kwaliteit.
4. De activiteiten stimuleren de zelfsturing. Elke les begint met het observeren van een voorbeeld, daarna wordt begeleid geoefend en werken leerlingen zelfstandig.
5. Goed formuleren is ook buiten de taallessen van belang. Bingokaarten of stickervellen met geleerde voegwoorden stimuleren tijdens zaakvaklessen dat leerlingen hier aandacht aan besteden.
6. Goede feedback zet kinderen aan het denken en richt zich op meer dan spelling en interpunctie. Laat leerlingen elkaar feedback geven met steunzinnen zoals:

Geef een top:

- Zin ... vind ik heel duidelijk, omdat ...
- De volgorde van zin ... vind ik heel goed.
- Zin ... vind ik origineel bedacht.
- Je hebt goed nagedacht over waar de punten en komma's moeten staan.
- Goed dat je in de zin ... woorden niet twee keer gebruikt hebt.

Geef daarna een tip:

- Ik zou nog even kijken naar de volgorde van de woorden in zin ...
- Ik denk dat zin ... duidelijker kan.
- Volgens mij kun je in zin ... nog wel wat woorden weglaten.
- Ik zie dat je in zin ... een komma weggelaten hebt.
- Om zin ... duidelijker te maken, moet je misschien nog wat woorden toevoegen.

U kunt een mooie-zinnen-muur maken waar de mooiste voorbeelden van werk van leerlingen komen te hangen: dit stimuleert het bedenken van goede en mooie zinnen.

Doelenoverzicht

- Leerlingen zijn in staat om in hun eigen en andermans teksten komma's op een correcte wijze te plaatsen.
- Leerlingen kunnen in teksten verdere toelichting geven door gebruik te maken van de woorden 'je kunt daarbij denken aan', 'namelijk', en 'zoals'.
- Leerlingen gebruiken in hun eigen teksten (voeg)woorden die een tegenstelling aanduiden correct: 'echter', 'maar', 'toch', 'behalve als'.
- Leerlingen gebruiken in hun eigen teksten verklarende (voeg)woorden als 'om die reden', 'met de bedoeling' en 'waar-door' op een logische en correcte manier.
- Leerlingen kunnen niet logische voegwoorden vervangen door een passender voegwoord
- Leerlingen variëren daar waar dat kan met de plaatsing van bekende voegwoorden: soms vooraan in de zin, soms tussen de enkelvoudige zinnen.
- Leerlingen kennen de begrippen tegenstelling, overeenkomst, oorzaak, gevolg, doel en middel, verklaring.
- Kinderen zijn in staat om een zin te schrijven waarin overbodige woorden zijn weggelaten en de volgorde van de woorden kloppend is.
- Leerlingen kunnen in een taalbeschouwend gesprek verwoorden welke zin uit een groep alternatieven het duidelijkst en het mooist is en kunnen reflecteren op de kwaliteit van hun zelf gemaakte zinnen.
- Zonder het begrip bijwoordelijke bepaling te kennen, kunnen de kinderen de zin uitbreiden door iets over de tijd of plaats toe te voegen.

Activiteit 6.1

Duur van de activiteit: 30 minuten

Vorbereiding

- Zinnen op het digibord klaarzetten.

Ik lust graag: pizza pasta Chinese rijstgerechten en salade.

Dagmar houdt van piano spelen paardrijden en boksen.

Mama kun je me even helpen met duwen?

Het sneeuwt hagelt en regent waardoor de straten spekglad zijn.

Volgende week kan ik maar drie dagen werken: maandag dinsdag en donderdag.

Mike kom snel naar buiten want we kunnen nu samen voetballen.

Doel

Leerlingen gebruiken in eenvoudige zinnen komma's op een correcte wijze.

Inleiding

De komende weken gaan we aan de slag met het schrijven van goede zinnen. Je leert hoe je langere zinnen kunt maken en hoe je voegwoorden kunt gebruiken om korte zinnen aan elkaar te plakken. Hiervoor gebruik je een voegwoord. Een voegwoord plakt twee zinnen aan elkaar. Je zult zien dat je altijd goed moet nadenken wélk voegwoord geschikt is om te gebruiken. Ook staat er vaak een komma bij een voegwoord. Vandaag kijken we naar de komma. Een klein teken. Je ziet het veel in teksten. Maar wanneer gebruik je eigenlijk een komma? En wanneer niet?

Instructie

Er zijn een paar dingen die je kunnen helpen om te bepalen of je een komma moet zetten.

- Als je een rust hoort of de toonhoogte verandert: als je de zin uitspreekt, hoor je dan een rust? Of een duidelijk verschil in toonhoogte?

U zegt de volgende zinnen hardop:

Ik was het niet het was volgens mij Joris die jongen die gisteren ook mee voetbalde.

Ik was het niet, het was volgens mij Joris, die jongen die gisteren ook mee voetbalde.

Op de plaats van de komma's hoor je niet alleen een korte rust in de zin, je hoort ook dat je toonhoogte na de komma verandert. Vooral bij lange zinnen zijn die rustpunten en verschillen in toonhoogte belangrijk.

- Als je een voegwoord gebruikt.

Er komt vaak ook een komma als er midden in de zin een voegwoord staat. Bijvoorbeeld bij omdat, doordat, zoals, terwijl, aangezien, want en maar.

Ik kan niet naar het feest, omdat ik dan op vakantie ben.

Zij kon niet slapen, doordat haar broertje snurkte.

Mijn vriendin heeft een 10 gehaald, terwijl ze niet geleerd had.

Ik zou haar nog sms'en, maar dat is er niet van gekomen.

Ik hou er nu over op, want dit heeft toch geen zin.

- Als je dingen opsomt, dus meer dingen achter elkaar zegt: na elk deel van een opsomming, maar meestal niet voor en.

*Hij was al op vakantie geweest naar Spanje, Frankrijk, Tsjechië **en** Duitsland.*

*Ik vond dat meisje slim, sterk **en** aardig.*

- Als je iemand aanspreekt:

*Jim, kom je zo eten?
Hou daarmee op, Esther!*

De leerkracht legt hardop denkend uit waar de komma in de zin komt.

Ik was vroeg wakker en dacht na over de fijne dag die ging komen want ik zou vandaag een nieuwe telefoon krijgen. (Voor 'want' moet een komma, want voor een voegwoord komt een komma).

Ik hou van chocolade dropjes en koekjes. (Ik som verschillende soorten lekkers op, dus moet ik een komma plaatsen na chocolade. Geen komma na dropjes, want bij 'en' gebruiken we meestal geen komma).

Sven kom je buiten spelen? (Achter Sven een komma, ik spreek hem aan).

Samen met de leerlingen worden vier zinnen geoefend.

Onderstaande zinnen op het bord openen om te oefenen, bespreek per zin hoe de leerling de zin voorziet van komma's. Laat iedereen op zijn of haar wisbord de zin van komma's voorzien en bespreek daarna de antwoorden.

Op het digibord:

*Ik lust graag: pizza pasta Chinese rijstgerechten en salade.
Dagmar houdt van piano spelen paardrijden en boksen.
Mama kun je me even helpen met duwen?
Het sneeuwt hagelt en regent waardoor de straten spekglad zijn.*

Oplossing:

*Ik lust graag: pizza, pasta, Chinese rijstgerechten en salade.
Dagmar houdt van piano spelen, paardrijden en boksen.
Mama, kun je me even helpen met duwen?
Het sneeuwt, hagelt en regent, waardoor de straten spekglad zijn.*

De leerlingen krijgen nu twee zinnen om af te maken. De zinnen staan op het digibord.

*Volgende week kan ik maar drie dagen werken: maandag dinsdag en donderdag.
Mike kom snel naar buiten want we gaan samen voetballen.*

Verwerking

De leerlingen maken in tweetallen werkblad 6.1.

Reflectie

Blik samen met de leerlingen terug op de opdracht. Hoeveel komma's hebben jullie gezet? Wat waren lastige zinnen?

Opdracht

Werkblad 1 bevat vijf zinnen die voorzien moeten worden van komma's.

De goede oplossing:

1. Ik ben gek op honden, katten, tamme ratjes en wandelende takken.
2. Mieke, klopt het dat je jouw sporttas, jas en schoenen nog niet hebt opgeruimd?
3. Ik moet hard rennen, omdat ik anders niet op tijd voor mijn afspraak ben.
4. Ajax, Feyenoord, PSV en AZ zijn betere ploegen dan De Graafschap, omdat ze veel meer geld kunnen besteden aan goede spelers.
5. Hoewel Lisa braaf lijkt, kan ze koppig, eigenwijs en onuitstaanbaar zijn.

Lees de zinnen hieronder. Waar moet de komma? Zet ze op de goede plaats!

1

Ik ben gek op honden katten tamme ratjes en wandelende takken.

2

Mieke klopt het dat je jouw sporttas, jas en schoenen nog niet hebt opgeruimd?

3

Ik moet hard rennen omdat ik anders niet op tijd voor mijn afspraak ben.

4

Ajax Feijenoord PSV en AZ zijn betere ploegen dan De Graafschap omdat ze veel meer geld kunnen besteden aan goede spelers

5

Hoewel Lisa braaf lijkt kan ze koppig eigenwijs en onuitstaanbaar zijn.

Activiteit 6.2

Duur van de activiteit: 30 minuten

Vorbereiding

- Klaarzetten op digibord:

Mijn vakantie was heerlijk. Met mijn broer mijn zus mijn ouders en mijn vriendje waren we terechtgekomen op een camping in België. Hoewel België een heuvelachtig land is, zagen we onderweg veel lage bergen haarspeldbochten en diepe ravijnen. 's Nachts was het erg rustig op de camping. Het enige geluid dat je hoorde was het krassen van een uil het ruisen van de rivier en de wind in de bomen zodat je heerlijk uit kon slapen. Tenminste, dat hoopte ik. Maar al op de eerste ochtend hoorde ik Timo ben je al wakker? Mijn vriendje had het idee om in het riviertje te gaan zwemmen.

Doelen

Leerlingen gebruiken in hun eigen tekst komma's op een correcte wijze.

Leerlingen kiezen de best passende voegwoorden.

Inleiding

Wie weet nog wat we de vorige keer geleerd hebben over het gebruiken van de komma?

De komma gebruik je in zinnen met een voegwoord (behalve bij 'en').

De komma gebruik je nadat je iemand aanspreekt.

De komma gebruik je bij een opsomming. Bijvoorbeeld: *Ik lust graag: pizza, pasta, Chinese rijstgerechten en salade.*

Instructie

De leerkracht opent op het digibord de tekst over de vakantie. Lees deze tekst samen met de kinderen door. Vraag hen daarna wie suggesties heeft om de tekst beter te maken.

In het leergesprek komen twee aspecten aan de orde:

- a. Het invoegen van een komma bij een voegwoord, aanspreking of opsomming.
- b. Logische denkfouten in het gebruik van een voegwoord.

Mijn vakantie was heerlijk. Met mijn broer mijn zus mijn ouders en mijn vriendje waren we terechtgekomen op een camping in België. Hoewel België een heuvelachtig land is, zagen we onderweg veel lage bergen haarspeldbochten en diepe ravijnen. 's Nachts was het erg rustig op de camping. Het enige geluid dat je hoorde was het krassen van een uil het ruisen van de rivier en de wind in de bomen zodat je heerlijk uit kon slapen. Tenminste, dat hoopte ik. Maar al op de eerste ochtend hoorde ik Timo ben je al wakker? Mijn vriendje had het idee om in het riviertje te gaan zwemmen.

Oplossing: in rood de opsommingen, in blauw de voegwoorden, in groen de aanspreking. Schenk ook even aandacht aan de aanhalingstekens in de zin 'Timo, ben je al wakker?'

*Mijn vakantie was heerlijk. Met mijn **broer, mijn zus, mijn ouders en mijn vriendje** waren we terechtgekomen op een camping in België. Hoewel België een heuvelachtig land is, zagen we **onderweg veel lage bergen, haarspeldbochten en diepe ravijnen**. 's Nachts was het erg rustig op de camping. Het enige geluid dat je hoorde was **het krassen van een uil, het ruisen van de rivier en de wind in de bomen, zodat** je heerlijk uit kon slapen. **Tenminste**, dat hoopte ik. Maar al op de eerste ochtend hoorde ik: '**Timo, ben** je al wakker?' Mijn vriendje had het idee om in het riviertje te gaan zwemmen.*

Schenk daarna in het bijzonder aandacht aan de zin:

Hoewel België een heuvelachtig land is, zagen we onderweg veel lahge bergen, haarspeldbochten en diepe ravijnen.

Kunnen kinderen formuleren waarom deze zin niet logisch is? (Als je hoewel gebruikt, komt er iets dat je niet verwacht: 'Hoewel ik in een heuvelachtig gebied rijd, zie ik geen haarspeldbocht, ravijn of heuveltje'. Een ander voegwoord is dus beter op zijn plaats? Wie heeft een idee? (Omdat, aangezien, waardoor, zodat).

- Omdat/aangezien België een heuvelachtig land is, zagen we onderweg veel lage bergen, haarspeldbochten en diepe ravijnen.
- België is een heuvelachtig land, zodat we onderweg veel lage bergen, haarspeldbochten en ravijnen zagen.
- België is een heuvelachtig land, waardoor we onderweg veel lage bergen, haarspeldbochten en diepe ravijnen zagen.

Verwerking

Leerlingen maken werkblad 2.

Bij opdracht 1 plaatsen ze komma's op de goede plaats en coderen daarna met kleurtjes waarom ze dat doen:

voor een voegwoord, bij een aanspreking, bij een opsomming.

Jan, mag ik je wat vragen? Kun je voor mij even naar de winkel. Ik kan zelf niet gaan, omdat ik thuis moet blijven. De monteur kan elk moment komen. Kun je in de winkel wat groente, een pakje spaghetti, tomatensaus en kaas meenemen? Het liefst de kaas die in de aanbieding is. Hier heb je een tas, wat lege flessen om in te leveren en mijn bankpasje. Omdat Jan een enorme hekel aan boodschappen doen heeft, doet hij toch maar wat zijn moeder vraagt.

Bij opdracht 2 vragen we de leerlingen wat ze van de laatste zin vinden: 'Omdat Jan een enorme hekel aan boodschappen doen heeft, doet hij toch maar wat zijn moeder vraagt'. Deze zin is niet logisch. Je zou verwachten dat je geen boodschappen gaat doen als je dat niet leuk vindt. Logischer is dus: Hoewel Jan een enorme hekel aan boodschappen doen heeft, doet hij toch maar wat zijn moeder vraagt. Of: Jan heeft een enorme hekel aan boodschappen doen, maar hij doet toch wat zijn moeder vraagt.

Reflectie

De opdrachten worden besproken. Gebruik bewust de termen: aanspreking, voegwoord en opsomming. Ga na of de leerlingen de laatste zin logisch hebben verbeterd.

Lees de tekst hieronder. Zie je dat er geen enkele komma in staat? Ga maar zoeken waar dat wel moet en plaats de komma op de goede plaats.

Jan mag ik je wat vragen? Kun je voor mij even naar de winkel? Ik kan zelf niet gaan omdat ik thuis moet blijven. De monteur kan elk moment komen. Kun je in de winkel wat groente een pakje spaghetti tomatensaus en kaas meenemen? Het liefst de kaas die in de aanbieding is. Hier heb je een tas wat lege flessen om in te leveren en mijn bankpasje. Omdat Jan een enorme hekel aan boodschappen doen heeft, doet hij toch maar wat zijn moeder vraagt.

Je hebt nu de komma's geplaatst. Komma's zet je bij een aanspreking, voor een voegwoord en bij een opsomming. Kleur de komma's: bij een aanspreking **groen**, voor een voegwoord **blauw** en bij een opsomming **geel**.

Lees de laatste zin nog eens: 'Omdat Jan een enorme hekel aan boodschappen doen heeft, doet hij toch maar wat zijn moeder vraagt.'

Waarom is deze zin niet logisch?

Hoe kun je hem anders opschrijven dat het wel logisch is?

Activiteit 6.3

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- De volgende tekst op het digibord klaarzetten:

Door de enorme branden in Australië zijn veel dieren om het leven gekomen.

*Door de enorme branden in Australië zijn veel dieren, **zoals** emoes, kangoeroes en koala's om het leven gekomen.*

In de uitverkoop zijn verschillende schoenen voor een spotprijs te koop.

*In de uitverkoop zijn verschillende schoenen, **namelijk** sportschoenen, wandelschoenen, sandalen en slippers voor een spotprijs te koop.*

*Mensen gaan graag op vakantie in warme landen, **je kunt daarbij denken aan** landen in Afrika, maar ook aan Spanje, Italië en Griekenland.*

Er zijn veel manieren om je in een drukke stad te verplaatsen.

Doelen

- Leerlingen kunnen zinnen uitbreiden door toelichtingen toe te voegen. Ze gebruiken daarbij de woorden 'namelijk', 'zoals' en 'je kunt daarbij denken aan'.
- Leerlingen herkennen aan de hand van het gebruikte voegwoord of een verklaring, oorzaak, gevolg, overeenkomst of tegenstelling bedoeld wordt.

Inleiding

Vandaag leren we hoe we een tekst begrijpelijker en informatiever kunnen maken. Dat kan door aan sommige zinnen iets toe te voegen.

Instructie

Als je een tekst leest, wil je deze ook graag begrijpen. Vaak helpt het als je in een tekst toelicht wat je bedoelt. Dat doe je door het uit te leggen of door voorbeelden toe te voegen.

Lees de volgende zin maar eens:

Door de enorme branden in Australië zijn veel dieren om het leven gekomen.

Een duidelijke zin: je weet waar het zich afspeelt (in Australië), wat er gebeurt (enorme branden) en wat het gevolg is (veel dode dieren). En toch kun je de zin van méér informatie voorzien. Zo kun je bijvoorbeeld vertellen om welke dieren het gaat: om de kangoeroe, de koala en de emoe. Je kunt dan de zin veranderen: (leerkracht leest de zin voor en wijst ook op de komma's die geplaatst worden omdat het een opsomming is).

*Door de enorme branden in Australië zijn veel dieren, **zoals** emoes, kangoeroes en koala's om het leven gekomen.*

Het woordje 'zoals' waarschuwt de lezer dat er voorbeelden komen. Een ander woordje waarmee dat kan is 'namelijk'.

In de uitverkoop zijn verschillende schoenen voor een spotprijs te koop.

*In de uitverkoop zijn verschillende schoenen, **namelijk** sportschoenen, wandelschoenen, sandalen en slippers voor een spotprijs te koop.*

Je kunt dus je tekst informatiever maken door gebruik te maken van de woorden 'zoals' en 'namelijk'. En soms kun je ook de woorden 'je kunt daarbij denken aan' gebruiken:

Mensen gaan graag op vakantie in warme landen, **je kunt daarbij denken aan** landen in Afrika, maar ook aan Spanje, Italië en Griekenland.

De leerkracht schrijft een zin op het bord. Hij vraagt de leerlingen de zin informatiever te maken. Een deel van de leerlingen moet het woordje 'zoals' gebruiken, een tweede groep het woordje 'namelijk' en een derde groep 'je kunt daarbij denken aan'. Er mag in tweetallen gewerkt worden: het resultaat wordt opgeschreven.

Er zijn veel manieren om je in een drukke stad te verplaatsen.

De resultaten worden besproken. Let op de interpunctie, maar vooral ook op correcte woordvolgorde. Lopen zinnen niet, vraag dan aan de leerlingen wat er veranderd kan worden om de zin goed te krijgen.

Tot slot van de uitleg leest de leerkracht een aantal zinnen voor. Na elke zin kiezen de leerlingen uit twee opties. Na de keuze wordt toegelicht (door leerlingen of leerkracht) wat het goede antwoord is.

Zin	Is het een...of...	Hoe weet je dat?
Knalvuurwerk wordt verboden, maar siervuurwerk niet.	tegenstelling of overeenkomst	Je kunt het aan het woordje 'maar' horen: dan komt er altijd een tegenstelling: verboden-niet verboden.
Het is zomer, de bladeren vallen echter van de boom.	tegenstelling of overeenkomst	Je kunt het horen aan het woordje 'echter': dan komt er een tegenstelling: zomer-vallen van bladeren, dat is vaak pas in de herfst.
Grietje heeft haar haar in een staart, net als haar vriendin.	tegenstelling of overeenkomst	Je kunt het horen aan de woorden 'net als', dan komt er een overeenkomst: beide meisjes dragen een staart.
Zoals de ouden zingen, piepen de jongen.	tegenstelling of overeenkomst	Je kunt het horen aan het woord 'zoals', dan komt er een overeenkomst: de ouden piepen net als de jongen.
De pannen waren door de regen glad, waardoor de bouwvakker van het dak gleed.	overeenkomst of oorzaak-gevolg	Je kunt het horen aan het woord 'waar-door': dan komt er altijd een gevolg. De oorzaak is de gladheid, het gevolg is de val.
Doordat je hebt zitten luieren, moet je nu hard aan het werk.	overeenkomst of oorzaak-gevolg	Je kunt het horen aan het woord 'doordat': dan komt er altijd een gevolg. Als je lui bent, dan is het gevolg dat je aan de slag moet.
Ik had oorontsteking, daardoor kon ik niet luisteren naar muziek met mijn koptelefoon op.	overeenkomst of oorzaak-gevolg	Je kunt het horen aan het woord 'daar-door': dan komt er altijd een gevolg. Oorzaak= oorontsteking. Gevolg= geen koptelefoon kunnen verdragen.
Met de bedoeling gezonder te leven, stopte hij met roken.	verklaring of tegenstelling	Je kunt het horen aan de woorden 'met de bedoeling': dan komt er altijd een verklaring, waarom je iets doet.
Zeemeeuwen maken veel lawaai, mussen tsjilpen echter zacht.	verklaring of tegenstelling	Je kunt het horen aan het woordje 'echter': dan komt er een tegenstelling: veel lawaai-amper hoorbaar.
Ik had het snikheet, om die reden trapte ik mijn dekens van mijn bed.	verklaring of tegenstelling	Je kunt het horen aan de woorden 'om die reden': dan komt er altijd een verklaring, waarom je iets doet.

Verwerking

Leerlingen maken werkblad 3. Ze moeten twee zinnen op drie manieren informatiever maken: met 'zoals', 'namelijk' en 'daarbij kun je denken aan'.

Reflectie

Van elke zin wordt een klein aantal oplossingen gedeeld. Noem bij de bespreking bewust de begrippen 'informatief', 'toelichting' en 'voorbeelden'.

Je ziet hieronder twee zinnen. Die zinnen ga je drie keer veranderen. Je voegt er iets aan toe, waardoor ze informatiever worden. Gebruik daarbij de woorden die erbij staan. Denk ook aan de komma's

1

In de Efteling is van alles te beleven.

zoals

namelijk

daarbij kun je denken aan

2

Oudere mensen hebben vaak gezondheidsproblemen.

zoals

namelijk

daarbij kun je denken aan

Activiteit 6.4

Duur van de activiteit: 45 minuten

Vorbereiding

- De volgende zin op het bord klaar zetten:
'Omdat de melk zuur was geworden, was de houdbaarheidsdatum verstreken'

Doel

Leerlingen zijn in staat denkfouten in zinnen op te sporen en zinnen zó te verbeteren dat ze logisch zijn.

Inleiding

Blik terug op de vorige les. Vraag de leerlingen met welke woorden in de tekst je voorbeelden of toelichtingen kunt geven ('zoals', 'namelijk', 'daarbij kun je denken aan'). Vraag hen daarna wie weet wat de volgende woorden betekenen en wie daar een voorbeeld van kan geven: 'oorzaak', 'gevolg', 'overeenkomst' of 'tegenstelling'.

Instructie

Vandaag gaan we op zoek naar fouten in een zin. Het zijn bijzondere fouten: iemand wil iets zeggen of uitleggen, maar doet dat verkeerd. Hierdoor is de zin niet meer logisch en snapt niemand wat je bedoelt. Geef een voorbeeld en vraag wat er niet logisch aan de zin is.

'Omdat de melk zuur was geworden, was de houdbaarheidsdatum verstreken.'

Neem hardop sprekend de leerling mee in uw denkproces. Gebruik de woorden oorzaak en gevolg. In deze zin is de houdbaarheidsdatum die verstreken is de oorzaak, en het zuur worden van de melk daarvan een gevolg. Zoals de zin geformuleerd is, lijkt het alsof door het zuur worden van de melk de houdbaarheidsdatum verstreken is.

Verbeter samen met de kinderen de zin:

'Omdat de houdbaarheidsdatum van de melk verstreken was, werd de melk zuur.'

Besprek daarna samen met de leerlingen de volgende drie zinnen:

'Als gevolg van kettingbotsingen vielen er enorme pakken sneeuw'. (Wat is de oorzaak: de enorme pakken sneeuw, het gevolg is het ontstaan van kettingbotsingen. Beter is dus: *'Als gevolg van enorme pakken sneeuw die gevallen waren, ontstonden er kettingbotsingen'*).

'De koe is een zoogdier, maar het schaap is ook een zoogdier'. (Het woordje 'maar' geeft aan dat er een tegenstelling zou zijn, maar er is een overeenkomst. Beter is dus: *'De koe is net als het schaap, een zoogdier'*).

'Mijn vriend was heel blij, waardoor hij cadeautjes kreeg'. (De oorzaak is het krijgen van cadeaus, het gevolg de blijheid van de vriend. Beter is dus: *'Aangezien (of omdat) hij cadeaus kreeg, was mijn vriend heel blij'*).

Vat samen: denk goed na wat er in de zin niet klopt. Maak daarna de zin beter. Je moet dan soms nog wel wat woorden veranderen of er wat woordjes bij bedenken.

Verwerking

De leerlingen maken werkblad 4. Ze controleren de zinnen en verbeteren ze daarna.

Reflectie

Besprek met de leerlingen van elke zin de verbetering. Wat klopte er niet? Hoe heb je het veranderd? Stimuleer het gebruik van de begrippen 'oorzaak', 'gevolg', 'tegenstelling' en 'overeenkomst'.

Lees de volgende zinnen. Ze zijn niet logisch.
Denk eerst na wat er niet klopt. Verbeter daarna de zin!

1

De televisie ging uit, waardoor de stroom uitviel.

2

Hoewel de meeste mensen graag vakantie hebben, genieten ze van hun vrije tijd.

3

Vegetariërs eten geen vlees, maar veganisten eten ook geen vlees.

4

Ik had teveel patat gegeten, omdat de riem van de broek te strak zat.

5

Net zoals de carnavalsoptocht werd afgelast, ging de voetbalwedstrijd wel door.

Activiteit 6.5

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Emmers of bakken met daarop de termen 'tegenstelling', 'overeenkomst', 'verklaring', 'oorzaak-gevolg', 'doel-middel'.

Doel

Leerlingen kennen de begrippen tegenstelling, overeenkomst, oorzaak, gevolg, doel, middel en verklaring en kunnen deze herkennen in een zin.

Inleiding

We hebben al veel geleerd over het gebruik van voegwoorden. Er zijn voegwoorden waar je een tegenstelling mee aangeeft, maar ook voegwoorden waarmee je bijvoorbeeld een overeenkomst aangeeft. Vandaag gaan we zinnen bekijken en zoeken we uit wat het voegwoord doet in een zin.

Instructie

Herhaal met de leerlingen de verschillende functies van voegwoorden. Het onderstaande schema kan hiervoor gebruikt worden. Vraag kinderen zelf in de laatste kolom voorbeelden te bedenken. Formuleer hardop dat het een tegenstelling, overeenkomst, verklaring, oorzaak, gevolg, doel of middel is.

	Te herkennen aan ...	Voorbeeld
Tegenstelling	echter maar toch behalve als aan de ene/andere kant	Ik vind het leuk om buiten te spelen, maar niet als het regent.
Overeenkomst	hetzelfde als net zoals net als	Ik zit op voetbal, net als Minke.
Verklaring	om die reden met de bedoeling waardoor	Het stormde gisteren hard, waardoor de dakpannen van het dak zijn gevallen.
Oorzaak-gevolg	daarom daardoor door	Mijn been zit in het gips, daarom zit ik in een rolstoel.
Doel-middel	door middel van om te	Om goed te kunnen piano spelen, moet je dagelijks oefenen.

Verwerking

De leerlingen krijgen in groepjes een stapel kaartjes met zinnen. Zij moeten overleggen in welke emmer de zin hoort. Ze arceren met een markeerstift het voegwoord waaraan zij dit herkennen. Leg deze werkwijze uit door één of twee zinnen hardop voor te doen.

De groepjes krijgen ook een aantal lege kaartjes. Zij mogen zelf vier zinnen bedenken en deze in de goede emmer doen.

Reflectie

Grabbel in de emmer en haal er een aantal zinnen uit. Is dit kaartje in de goede emmer gestopt? Waaraan zien we dat? Bespreek ook een aantal zelf geschreven zinnen.

Kaartjes

Mijn broertje houdt niet van winkelen, maar ik wel.

Ik houd niet van zuurkool, toch eet ik het op.

Auto's wassen doe ik niet graag, behalve als ik er geld voor krijg.

Ik wil graag dat nieuwe spel kopen, maar ik vind het erg duur.

Ik dacht dat ik de som fout had gemaakt, de juf zei echter dat het goed was.

Een haas heeft grote oren, net zoals een olifant.

Maarten heeft nieuwe schoenen aan, net als ik!

Later word ik een heel goede voetballer, net zoals Ronaldo.

Om nog op tijd op school te komen, ga ik toch maar fietsen.

De woonkamer wordt warm door middel van de open haard.

Om de bus te halen, moet ik hard doorrennen.

Ik ging met mijn ski's de helling te snel af, waardoor ik mijn been brak.

Het regende pijpenstelen, daardoor werd ik kleddernat.

Je bent pas 12 jaar, om die reden mag je nog niet alleen naar een dancefeest.

Het stormde met een windkracht 11, waardoor alle wedstrijden werden afgelast.

Mijn broertje houdt niet van winkelen, maar ik wel.
Ik houd niet van zuurkool, toch eet ik het op.
Auto's wassen doe ik niet graag, behalve als ik er geld voor krijg.
Ik wil graag dat nieuwe spel kopen, maar ik vind het erg duur.
Ik dacht dat ik de som fout had gemaakt, de juf zei echter dat het goed was.
Een haas heeft grote oren, net zoals een olifant.
Maarten heeft nieuwe schoenen aan, net als ik!
Later word ik een hele goede voetballer, net zoals Ronaldo.
Om nog op tijd op school te komen, ga ik toch maar fietsen.
De woonkamer wordt warm door middel van de open haard.
Om de bus te halen, moet ik hard doorrennen.
Ik ging met mijn ski's de helling te snel af, waardoor ik mijn been brak.
Het regende pijpenstelen, daardoor werd ik kleddernat.
Je bent pas 12 jaar, om die reden mag je nog niet alleen naar een dancefeest.
Het stormde met een windkracht 11, waardoor alle wedstrijden werden afgelast.

Welke vier zinnen hebben jullie bedacht?

Empty rounded rectangular box for writing an answer.

Empty rounded rectangular box for writing an answer.

Empty rounded rectangular box for writing an answer.

Empty rounded rectangular box for writing an answer.

Activiteit 6.6

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Klaarzetten op het digibord de volgende zinnen.

Jimmy was op zoek naar een mooi cadeau voor zijn vader.

Jimmy was gisterenavond vlak voor sluitingstijd in de Mediamarkt op zoek naar een mooi cadeau voor zijn vader.

Onder de kerstboom lag op de eerste kerstdag een verrassing voor de kinderen.

Vader probeerde een hoge taart te bakken, maar de taart zakte in elkaar.

John ga je mee naar mijn huis? Dan kunnen we in mijn slaapkamer lekker even gamen. Ik heb in de keukenkast nog chips cola en smarties staan. Dat wordt smullen. Mijn moeder en vader komen pas vanavond om zeven uur thuis.

En doordat ze zo laat zijn kunnen we fijn de tijd nemen achter de Playstation Minecraft te spelen. Ik kan zo direct ook wel even bellen of je vanavond mee kunt eten.

Doel

Leerlingen leren om zinnen uit te breiden door iets meer over de plaats en de tijd te schrijven.

Inleiding

Eerder hebben we geleerd dat een zin informatiever wordt, wanneer je voorbeelden en toelichtingen geeft. Wie weet nog welke woorden daarbij gebruikt konden worden? (zoals, daarbij kun je denken aan, namelijk). Vandaag leren we dat je ook andere dingen aan een zin kunt toevoegen: bijvoorbeeld waar en wanneer iets gebeurde.

Instructie

Vergelijk de volgende zinnen:

Jimmy was op zoek naar een mooi cadeau voor zijn vader.

Jimmy was gisterenavond vlak voor sluitingstijd in de Mediamarkt op zoek naar een mooi cadeau voor zijn vader.

Wat valt op? De tweede zin bevat meer informatie. Vraag de kinderen welk stukje iets zegt over 'wanneer' (gisterenavond vlak voor sluitingstijd) en welk stukje iets zegt over 'waar' (in de Mediamarkt).

Je ziet in de tweede zin dat het 'wanneer-stuk' vast zit aan het 'waarstuk'. Maar dat hoeft niet altijd.

Kijk maar eens naar de volgende zin en zoek het 'waarstuk' en het 'wanneerstuk' op.

Onder de kerstboom lag op de eerste kerstdag een verrassing voor de kinderen.

Wie kan vertellen waar het 'waarstukje' (onder de kerstboom) en het 'wanneerstukje' (op eerste kerstdag) staan?

Kijk naar de volgende korte zin. Ik wil jullie vragen om met zijn tweeën de zin langer te maken met een 'waar'- en met een 'wanneerstuk'. Probeer dat maar eens twee keer te doen:

- de eerste keer met het 'waar'- en 'wanneerstuk' uit elkaar,
- een tweede keer de stukken kort bij elkaar. Probeer origineel te zijn en gebruik je creativiteit.

Vader probeerde een hoge taart te bakken, maar de taart zakte in elkaar.

Stimuleer dat leerlingen tot mooie uitbreidingen komen en markeer de plaats- en tijdwoorden (hieronder in groen respectievelijk blauw).

De dag voor de verjaardag van mijn moeder, probeerde mijn vader **in de keuken** een hoge taart te bakken, maar **de volgende ochtend** lag hij ingezakt **op de tafel**.

Verwerking

Leerlingen maken werkblad 6.

De oplossing:

John, ga je mee **naar mijn huis**? Dan kunnen we **in mijn slaapkamer** lekker **even** gamen. Ik heb **in de keukenkast** nog chips, cola en smarties staan. Dat wordt smullen. Mijn moeder en vader komen pas **vanavond om zeven uur thuis**. En doordat ze **zo laat** zijn, kunnen we fijn de tijd nemen **achter de Playstation** Minecraft te spelen. Ik kan **zo direct** ook wel even bellen of je **vanavond** mee kunt eten.

Reflectie

Laat de leerlingen een aantal gevonden 'waar'- en 'wanneerstukjes' noemen. Kom terug op de begrippen opsomming, voegwoord en aanspreking om de komma's op de goede plaats te krijgen.

1

Lees de tekst hieronder. Ga op zoek naar de 'waar'- en de 'wanneerstukjes'. Zet onder de 'waarstukjes' een groene streep, zet onder de 'wanneerstukjes' een blauwe streep.

John ga je mee naar mijn huis? Dan kunnen we in mijn slaapkamer lekker even gamen. Ik heb in de keukenkast nog chips cola en smarties staan. Dat wordt smullen. Mijn moeder en vader komen pas vanavond om zeven uur thuis. En doordat ze zo laat zijn kunnen we fijn de tijd nemen om achter de Playstation Minecraft te spelen. Ik kan zo direct ook wel even bellen of je vanavond mee kunt eten.

2

Misschien heb je gemerkt dat in het stukje alle komma's vergeten zijn. Zet waar het nodig is een komma.

3

Kun je van de volgende zin een mooie langere zin maken met een 'waar'- en 'wanneerstukje'?

Ik werd wakker van de vuilnisauto.

Activiteit 6.7

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Digibord met voorbeeldzinnen

*Het heeft geregend, daardoor ben ik nat geworden.
Ik ben te laat opgestaan, toch ben ik op tijd op school.
Ik heb een blauwe broek aan, net zoals mijn maatje.
Ik kwam te laat op school, omdat de brug nog open stond.
Ik wil goed worden in tennis, daarom train ik nu zoveel.*

- Werkblad 6.7

Doelen

- Kinderen leren om met de geleerde voegwoorden goede zinnen te formuleren.
- Kinderen weten welke voegwoorden er gebruikt worden en welk verband dit voegwoord aangeeft.
- Kinderen weten waar ze in een samengestelde zin de komma moeten plaatsen.

Inleiding

We hebben de afgelopen weken geleerd om mooie zinnen te schrijven. We hebben hierbij gebruik gemaakt van verschillende voegwoorden die een verband in een zin aangaven. Je weet nu bijvoorbeeld dat er sommige voegwoorden zijn die ons vertellen dat er een tegenstelling komt. Wie weet welke? (lechter, maar, toch, behalve als). Andere voegwoorden verklappen dat er een verklaring komt: daarom, daardoor. En weer andere voegwoorden laten klinken dat er een overeenkomst volgt: zoals, net als. Vandaag gaan we aan de slag om mooie zinnen te schrijven die ook logisch zijn. Je moet dus goed nadenken over de vraag welke voegwoorden je zeker niet moet gebruiken. En je moet natuurlijk ook een mooi wél passend voegwoord kiezen.

Instructie

De leerkracht maakt twee woordwebben op het bord, eentje voor de verbanden en eentje voor de voegwoorden. Hieronder een overzicht van de verbanden en voegwoord die aan bod zijn geweest.

	Te herkennen aan ...
Tegenstelling	Echter Maar Toch Behalve als Aan de ene/andere kant
Overeenkomst	Hetzelfde als Net zoals Net als
Verklaring	Om die reden Met de bedoeling Waardoor
Oorzaak-gevolg	Daarom Daardoor Door

De leerkracht laat de volgende zinnen zien:

Het heeft geregend, daardoor ben ik nat geworden. (daardoor, oorzaak en gevolg)

Ik ben te laat opgestaan, toch ben ik op tijd op school. (toch, tegenstelling)

Ik heb een blauwe broek aan, net zoals mijn maatje. (net zoals, vergelijking)

Ik kwam te laat op school, omdat de brug nog open stond. (omdat, verklaring)

Ik wil goed worden in tennis, daarom train ik nu zoveel. (daarom, doel en middel)

De leerkracht laat modelend bij de eerste twee zinnen zien waar de voegwoorden zitten en welk verband er bij deze voegwoorden hoort. De kinderen doen de derde en vierde zin samen met hun maatje en doen de laatste zin zelf. De leerkracht vraagt of de kinderen zien waar telkens de komma te vinden is. Kan een voegwoord ook aan het begin van de zin staan? Laat de leerlingen naar de voorbeeldzinnen kijken. Bij welke zin kan het voegwoord ook vooraan? (zin 3 en 4: Net als mijn maatje, heb ik een blauwe broek aan. Omdat de brug nog open stond, kwam ik te laat op school.)

Verwerking

Leerlingen maken in tweetallen werkblad 6.7.

Reflectie

Bespreek samen met de leerlingen het werkblad. Selecteer een aantal goede zinnen voor de mooie-zinnen-muur.

Tegenstelling	Echter	Maar	Toch
	Behalve als	Aan de ene/andere kant	
Overeenkomst	Hetzelfde als	Net zoals	Net als
Verklaring	Om die reden	Met de bedoeling	Waardoor
Oorzaak-gevolg	Daarom	Daardoor	Door

Bedenk samen een mooie samengestelde zin. Gebruik een logisch voegwoord. Kan in de zin het voegwoord ook vooraan? Schrijf deze zin er dan ook bij.

Tegenstelling	<input type="text"/>
Overeenkomst	<input type="text"/>
Verklaring	<input type="text"/>
Oorzaak-gevolg	<input type="text"/>

Activiteit 6.8

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Op digibord onderstaand schema:

	Te herkennen aan ...
Tegenstelling	Echter Maar Toch Behalve als Aan de ene/andere kant
Overeenkomst	Hetzelfde als Net zoals Net als
Verklaring	Om die reden Met de bedoeling Waardoor
Oorzaak-gevolg	Daarom Daardoor Door

- Voorbeeldtekst met enkele zinnen die modellend door de leerkracht "mooier" gemaakt worden.

Doel

Kinderen leren om kritisch te kijken naar een tekst en aan te geven welke zinnen duidelijker, mooier of uitgebreider kunnen.

Inleiding

We hebben veel geleerd over voegwoorden. We weten wat voegwoorden zijn en weten dat dat ze verschillende functies hebben. Ze kunnen gebruikt worden bij een tegenstelling, bij een overeenkomst, bij een verklaring, om oorzaak-gevolg aan te geven of om doel-middel aan te geven. Hier hadden we een mooi schema van.

Instructie

We bekijken met elkaar het schema dat in een vorige les aan de orde is geweest.

	Te herkennen aan ...	Voorbeeld
Tegenstelling	echter maar toch behalve als aan de ene/andere kant	Ik vind het leuk om buiten te spelen, maar niet als het regent.
Overeenkomst	hetzelfde als net zoals net als	Ik zit op voetbal, net als Minke.
Verklaring	om die reden met de bedoeling waardoor	Het stormde gisteren hard, waardoor de dakpannen van het dak zijn gevallen.
Oorzaak-gevolg	daarom daardoor door	Mijn been zit in het gips, daarom zit ik in een rolstoel.
Doel-middel	door middel van om te	Om op tijd het eten klaar te hebben, begin ik nu maar de aardappelen te schillen.

Ook gebruiken we andere woorden in een tekst om de zin of het verhaal mooier te maken. Er zijn ook woorden die iets vertellen over de plaats waar het verhaal zich afspeelt of wanneer of wanneer het verhaal zich afspeelt.

Voorbeelden

Wanneer gebeurt het?

vandaag, morgen, gisteren, vorige week, ...
jaar geleden, volgende keer, volgende week,
.....

Waar gebeurt het?

op zolder, in de tuin, buiten/binnen, in het lichaam, op
straat, in school,

We kijken naar de volgende tekst. Wat kan anders/beter/mooier? Voeg samen met de leerlingen stukjes toe aan de originele tekst.

Minecraft.

Minecraft is een computerspel.
Je kunt je eigen wereld maken.
In dat spel kun je als speler vrij rondlopen.
Het kenmerk van Minecraft is dat alles vierkant is.
Veel games gaan over vechten. Het doel van
Minecraft is overleven bijvoorbeeld door een huis
te bouwen. Je kunt van alles doen en leren om te
overleven in dit spel.

Minecraft.

Minecraft is **al enige jaren** een **populair** computer-
spel **waarin** je je eigen wereld kunt maken. In dat
spel kun je als speler vrij rondlopen **in de digitale
wereld**.
Het kenmerk van Minecraft is dat alles vierkant is.
Veel games gaan over vechten **waarbij je een
vijand moet verslaan**. Het doel van Minecraft is
overleven bijvoorbeeld door een huis te bouwen **of
jezelf beschermen voor wilde dieren**. Je kunt van
alles doen om te overleven in dit spel **zoals bergen
beklimmen, oceanen oversteken, geheimzinnige
kerkers ontdekken en nog veel meer**.

Verwerking

De leerlingen krijgen in tweetallen een eenvoudige tekst van een leeftijdgenoot. Ze overleggen samen hoe ze de zinnen langer, mooier, beter kunnen maken. Ze schrijven de zinnen op het blad.

Reflectie

Wissel je tekst met een ander tweetal. Opdracht Werkblad 8: Lees de nieuwe tekst en onderstreep met een kleurtje de zin die je het mooist vindt. Vertel kort aan de andere groep waarom je voor die zin hebt gekozen.

Lees het volgende verhaal. Het is geschreven door een leerling van groep 6.

Op weg naar de skatebaan. Lisa en Noor zijn op weg naar de skatebaan. Lisa staat op haar skatebord en Noor is al bezig met skaten. Noor vraagt: 'Lisa, kunnen we eerst naar de winkel?' 'Ja, zegt Noor, ik heb wel wat geld bij me, dan kopen we eerst iets lekkers.' 'Wat zullen we gaan halen?' 'Chips natuurlijk', roept Lisa. Samen skaten ze het plein af. Maar oeps: er is een open put. Het deksel is eraf. Noor let niet goed op en valt in de put. 'Noor, ben je er nog?', vraagt Lisa. 'Ja, kun je me eruit trekken?', vraagt Noor. 'Oké, dat ga ik proberen, heb je bloed?'

Dit verhaaltje kan nog wel wat verbeterd worden. Kun je iets meer vertellen over de plaats waar het zich afspeelt? Of wanneer het gebeurd is? Bedenk er vier stukjes bij. Schrijf die hieronder. Geef ze een nummer en zet het nummer in het verhaal. Dan weet je waar het in het verhaal kan worden toegevoegd.

1

2

3

4

Het verhaal lijkt niet af ... Hoe gaat het verder met Lisa en Noor? Kun je een mooi eind bedenken? Denk goed na of je iets kunt bedenken over de tijd en de plaats waar het verhaal zich afspeelt.

Het programma Ik leer mooie zinnen schrijven! is ontwikkeld in de Academische Werkplaats Schrijven Kun je Leren van Iselinge Hogeschool.

Auteurs: Eric Besselink, Andrea van Bilsen, Dirk Jansen, Nancy van Maanen, Eline Seinhorst en Joke de Vries.

Contact: eric.besselink@live.nl

© Iselinge Hogeschool Doetinchem

